

УДК 614.2:615.89:159.97(477)"364"

DOI <https://doi.org/10.32782/pub.health.2025.1.9>

Горват Арсен Мирославович,
аспірант освітньо-наукової програми «Громадське здоров'я»
кафедри наук про здоров'я
Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет»
ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-5004-1943>

РОЛЬ СИСТЕМИ МЕДИКО-СОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ

Анотація. Актуальність. Війна призводить до серйозних психологічних травм, які можуть мати тривалі та глибокі наслідки для фізичного й емоційного стану постраждалих, що часто веде до складних і виснажливих процесів відновлення, які потребують часу та спеціалізованої допомоги. Процес реабілітації є багатограним, із необхідністю застосування комплексного підходу, що враховує потребу в особливій увазі до психічного здоров'я, гарантуючи належний супровід. У цьому контексті важливу роль відіграє побудована система медико-соціальної підтримки, яка здатна забезпечити своєчасну та ефективну психологічну допомогу для відновлення нормального функціонування постраждалих осіб.

Метою статті є з'ясування ролі системи медико-соціальної підтримки психічного здоров'я населення в умовах війни та оцінка впроваджених ініціатив для покращення його психосоціальної підтримки.

Матеріали та методи. Для збору та аналізу даних використовували методи контент-аналізу, статистичного та порівняльного аналізу.

Результати дослідження. У статті наголошено на серйозних психологічних проблемах серед населення внаслідок війни в Україні, що проявляються в порушеннях психічного здоров'я. Акцентовано на створенні нових програм підтримки, розширенні доступу до психосоціальних послуг та зміцненні співпраці між державними та недержавними організаціями. Підкреслена важливість забезпечення комплексної допомоги постраждалим, що охоплює роботу психологів, психотерапевтів, лікарів загальної практики, включно з медикаментозним лікуванням та реабілітаційними заходами. Звернено увагу на активний розвиток різноманітних каналів психологічної підтримки населення під час війни, що значно покращує доступ до допомоги для різних категорій осіб.

Висновки. Система медико-соціальної підтримки психічного здоров'я є ключовою в забезпеченні емоційної стабільності населення в умовах війни, а координація її державних та недержавних структурних одиниць дає змогу ефективно та оперативно реагувати на кризові ситуації. На сьогодні реалізовано низку важливих ініціатив у контексті психологічної підтримки та допомоги, проте відкритими залишаються питання подальшого розвитку профільних служб, відновлення пошкодженої чи зруйнованої інфраструктури та забезпечення доступу до психологічної допомоги для всіх категорій населення, особливо в зонах, найбільше постраждалих від бойових дій.

Ключові слова: система медико-соціальної підтримки, психічне здоров'я, психологічна підтримка, психологічна допомога, психосоціальна підтримка.

Horvat A.M. The role of the medical and social support system for mental health in wartime

Abstract. Topicality. The war leads to serious psychological trauma, which can have long-lasting and profound consequences for the physical and emotional well-being of the affected individuals. This often results in complex and exhausting recovery processes that require time and specialized assistance. The rehabilitation process is multifaceted, necessitating a comprehensive approach that takes into account the need for special attention to mental health, ensuring proper support. In this context, the established system of medical and social support plays a crucial role, as it is capable of providing timely and effective psychological assistance to restore the normal functioning of the affected individuals.

The purpose of the article is to clarify the role of the medical and social support system for the mental health of the population in wartime conditions and to assess the initiatives implemented to improve its psychosocial support.

Materials and methods. The article uses methods of content analysis, statistical analysis, and comparative analysis.

Research results. The article emphasizes the serious psychological issues among the population resulting from the war in Ukraine, manifesting in mental health disorders. It highlights the creation of new support programs, the expansion of access to psychosocial services, and the strengthening of cooperation between state and non-governmental organizations. The importance of providing comprehensive assistance to the affected individuals is underscored, which includes the work of psychologists, psychotherapists, general practitioners, as well as medication and rehabilitation measures. The article also draws attention to the active development of various channels for psychological support during the war, significantly improving access to assistance for different categories of individuals.

Conclusions. The medical and social support system for mental health is crucial in ensuring the emotional stability of the population in wartime, and the coordination of its state and non-governmental structural units allows for effective and prompt responses to crisis situations. A number of important initiatives have been implemented to provide psychological support and assistance; however, issues remain regarding the further development of specialized services, the restoration of damaged or destroyed infrastructure, and ensuring access to psychological assistance for all population categories, especially in areas most affected by hostilities.

Key words: medical and social support system, mental health, psychological support, psychological assistance, psychosocial support.

Вступ. В умовах війни та масштабних руйнувань, коли соціальні й психологічні наслідки є не менш серйозними, ніж фізичні, питання підтримки психічного здоров'я, надання своєчасної та якісної психологічної допомоги стають найбільш пріоритетними. Психологічні травми, стрес, тривожні розлади й інші порушення ментальної рівноваги поширені серед осіб, які так чи так причетні до воєнних дій, значно впливаючи на здатність їх адаптації до мирного життя, часто призводячи до хронічних психічних захворювань та серйозних соціальних проблем.

Ураховуючи нестабільну та непередбачувану ситуацію, а також гостру необхідність своєчасно реагувати на кризові стани, роль медико-соціальної системи в забезпеченні психічної допомоги стає надзвичайно важливою.

Належна організація медико-соціального супроводу з метою безперебійного забезпечення підтримки психічного здоров'я населення сприятиме ефективному подоланню кризових ситуацій та мінімізації негативних наслідків, гарантуючи необхідну допомогу вчасно, надаючи ресурси для відновлення та адаптації, підтримуючи стійкість в умовах різноманітних викликів. Такий організаційний складник повинен містити комплексні та скоординовані дії медичних, соціальних структур та установ з надання психологічної допомоги, які взаємодіють з метою надання всебічної підтримки постраждалим від стресових ситуацій для забезпечення ефективного лікування, реабілітації, соціальної адаптації, а також створення необхідних умов для відновлення ментального здоров'я та повернення до нормального життя.

У контексті надання психосоціальної підтримки в період війни важлива ефективна співпраця державних та недержавних організацій. Державні структури, зокрема, через профільні міністерства та інші органи покликані забезпечити доступність психологічної допомоги, особливо в кризових та найбільш постраждалих від наслідків бойових дій регіонах. Водночас важливу роль відіграють недержавні організації, які, маючи відповідний доступ та можливості, надають спеціалізовану допомогу. Психологічні служби, різні програми підтримки психічного здоров'я населення, що створені державними та недержавними структурами, можуть значно знизити негативні наслідки для емоційного стану людей, сприяючи їх відновленню й адаптації в умовах, де постійна загроза, невизначеність і відсутність безпеки є нормою.

З'ясування ролі медико-соціальних структур у підтримці психічного здоров'я в умовах війни є важливим кроком до розуміння того, як такі

інституції можуть мінімізувати кризові наслідки й покращити якість життя людей, що переживають важкі випробування в період війни.

Мета та завдання. Метою статті є з'ясування ролі системи медико-соціальної підтримки психічного здоров'я громадян в умовах війни та оцінка впроваджених ініціатив для покращення психосоціальної підтримки населення.

Завдання дослідження:

1. Оцінити роль системи медико-соціальної підтримки психічного здоров'я населення в умовах війни.

2. Проаналізувати впроваджені ініціативи та програми, спрямовані на надання психологічної допомоги під час війни.

3. Дослідити ефективність співпраці державних і неурядових організацій у забезпеченні психосоціальної підтримки постраждалих.

Методи дослідження. Для збору та аналізу даних використовувалися такі методи: метод контент-аналізу, зокрема огляд електронних публікацій на авторитетних інтернет-ресурсах, що дало змогу отримати актуальну інформацію щодо предмета дослідження, а також методи статистичного та порівняльного аналізу.

Результати дослідження. Війна як призводить до фізичних руйнувань, так і викликає серйозні психологічні наслідки, які значно ускладнюють процес відновлення та адаптації населення.

Автори Ю. О. Олійник, А. С. Романів, Н. М. Параняк розмежовують життєвокризові наслідки, спричинені війною, на: травматичні, що спричинені переживаннями екстремальних ситуацій, які виникають під час бойових дій; соціально-стресові, що характеризуються постійним напруженням та тривожними переживаннями, які здатні до накопичення та можуть призвести до психічних розладів; внутрішньоконфліктні – процеси, що активізуються під впливом війни, створюючи труднощі в сприйнятті та адаптації до змін навколишнього середовища [1, с. 175].

В умовах постійного стресу та тривоги важливою є можливість самопомоги, яка є первинним етапом у процесі подолання психологічних труднощів, особливо за наявності обмеженого доступу до професійної допомоги. Основні методи самопомоги повинні бути засвоєні кожною особою через спеціалізоване навчання чи інформаційні ресурси, оскільки це дає змогу ефективно справлятися з психоемоційними труднощами на початкових стадіях їх прояву. Водночас у разі виникнення складніших психоемоційних розладів необхідність у кваліфікованій підтримці фахівців стає особливо гострою [2, с. 41].

Комплексна допомога постраждалим від воєнних дій охоплює участь психологів, психотерапевтів, лікарів загальної практики, включно з медикаментозним лікуванням та реабілітаційними заходами. Спільна робота медиків і психологів у кризових ситуаціях повинна бути спрямована на лікування наслідків стресу, поліпшення емоційного та фізичного стану людей, а також профілактику посттравматичного стресового розладу й супутніх захворювань [1, с. 179].

За період війни в Україні система медико-соціальної підтримки психічного здоров'я зазнала значних трансформацій. У відповідь на дедалі більші потреби населення в психологічній допомозі створено нові програми підтримки, розширено доступ до психосоціальних послуг, а також посилено співпрацю між державними та недержавними організаціями. Відзначається активізація роботи кризових центрів, спеціалізованих телефонних гарячих ліній, мобільних психологічних бригад та інших профільних структур, що оперативно надають допомогу на місцях. Окрім особистого звернення, психологічну підтримку можна отримати дистанційно: через телефонні консультації, індивідуальні або групові онлайн-сеанси, а також за допомогою спеціалізованих чатботів [3].

Деталізуючи, зазначимо, що психологічна допомога за телефоном надається засобами низки безоплатних кризових ліній, які забезпечують підтримку українцям у період повномасштабної війни, серед яких: лінії, що працюють на базі кол-центру «Варто жити», Українського католицького

університету, Міжнародного комітету Червоного Хреста. Консультації можуть проводитися як індивідуально, так і в групах, а також доступні через різні онлайн-платформи та повідомлення в месенджерах [3].

Серед центрів і платформ, які надають психологічну допомогу, варто відзначити центр безоплатної цілодобової підтримки «Ти як?», інтернет-платформу «Розкажи мені», що пропонує допомогу через вебсайт, центр психологічного консультування «Відкриті двері», доступний через чатбот, службу психічного здоров'я UA Mental Help, а також групу «Психологічна допомога українцям під час війни», що організовує консультації у форматах відео, телефонного зв'язку або текстового спілкування. Окрім вищезазначених, є численні інші платформи, чатботи та мобільні застосунки, що також надають підтримку в умовах війни (рис. 1) [3].

Для полегшення пошуку фахівців із психічного здоров'я Національна служба здоров'я України (НСЗУ) за підтримки Міністерства охорони здоров'я (МОЗ) запустила дашборд «Надавачі медичної допомоги за напрямом «Психологічна та психіатрична допомога»», база якого містить дані про 8 201 лікаря та 3 346 медзакладів, які безоплатно надають психологічну та психіатричну допомогу [4].

Такі ініціативи значно покращують доступ до психологічної підтримки, сприяючи зменшенню негативних наслідків стресу та психічних розладів серед населення.

Рис. 1. Основні канали психологічної підтримки населення під час війни
Джерело: складено автором на основі [3].

Щодо об'єктів вітчизняної медичної інфраструктури, що, зокрема, задіяна в наданні психологічної допомоги, багато з них зазнали серйозних пошкоджень або були знищені внаслідок повномасштабної війни, розв'язаної росією. У результаті ворожих атак постраждали лікарні, поліклініки, амбулаторії, лабораторії, пологові будинки тощо. Зокрема, пошкоджено 1971 медичний об'єкт, а ще 300 зруйновано повністю, без можливості відновлення. Окрім того, внаслідок війни пошкоджено 234 автомобілі екстреної медичної допомоги, знищено 273 та захоплено 80 одиниць техніки. Попри очевидні труднощі, активно триває процес відновлення медичних закладів, з метою забезпечення безперервного доступу кожного громадянина до необхідної медичної та психологічної допомоги. На сьогодні повністю відновлено 593 медичні об'єкти та частково – 370 [5].

Водночас процес відновлення медичних закладів, який активно триває, є ключовим для забезпечення доступу населення до медичної та психологічної допомоги в умовах війни. Зважаючи на масштабні втрати та руйнування, спричинені війною, важливим кроком у відновленні вітчизняної медичної інфраструктури є міжнародна підтримка та координація. Так, Всесвітня організація охорони здоров'я (далі – ВООЗ) у 2025 році планує встановити до 20 модульних медичних закладів в Україні, що є важливим кроком для забезпечення доступу до медичних послуг у місцевостях, де медичні установи були сильно пошкоджені або зруйновані, та для покриття додаткових потреб у регіонах, що найбільше постраждали від воєнних дій. У межах цього проєкту ВООЗ разом із МОЗ вже запустила ініціативу, яка передбачає встановлення двох типів модульних медичних закладів, зокрема відділення первинної медичної допомоги, що забезпечують базовий рівень медичних послуг для населення, а також модульні станції для бригад екстреної медичної допомоги. За період 2023–2024 років вже встановлено 29 таких закладів у семи областях України, що забезпечило надання медичних послуг у критично важливих регіонах [6].

Медичні установи залишаються під постійною загрозою, відновлення інфраструктури та забезпечення безперервного доступу до медичних послуг залишається пріоритетом для держави та міжнародних партнерів.

З огляду на такі виклики та зважаючи на масштаби негативного впливу війни на здоров'я українців, важливо враховувати загальний стан психічного здоров'я населення, який продовжує

погіршуватися через постійний стрес та фізичні й психологічні наслідки війни. За даними ВООЗ, стан здоров'я українців зазнав значних змін, що підтверджує актуальність подальшої підтримки й покращення медико-соціальних систем у цій сфері. Так, ВООЗ повідомляє, що три роки повномасштабної війни та одинадцять років вторгнення значно вплинули на стан здоров'я українців. Згідно з останньою оцінкою потреб у сфері охорони здоров'я України, проведеною ВООЗ у жовтні 2024 року, 68 % українців зафіксували погіршення свого здоров'я порівняно з довоєнним періодом. Найпоширенішими проблемами зі здоров'ям є порушення психічного здоров'я, які стосуються 46 % населення, після чого йдуть психічні розлади (41 %) та неврологічні розлади (39 %), що можуть перетинатися між собою [7].

Експерти оцінюють, що 40–50 % населення потребуватимуть психологічної допомоги, зокрема: 1,8 мільйона військових і ветеранів, 7 мільйонів людей старшого віку та близько 4 мільйонів дітей і підлітків [8].

Окремо варто звернути увагу на законодавчі ініціативи, які мають на меті покращити підтримку психічного здоров'я населення, створити ефективні механізми для надання психологічної допомоги та забезпечити правову підтримку осіб, постраждалих від воєнних дій. У межах підтримки психічного здоров'я населення в умовах війни здійснено низку важливих кроків, спрямованих на формування ефективної системи організаційної підтримки й надання психосоціальних послуг, забезпечення доступу до медичної та психологічної допомоги для постраждалих. Серед таких кроків можна виокремити: створення у 2022 році Національної програми психічного здоров'я та психосоціальної підтримки (з ініціативи О. Зеленської та підтримки ВООЗ) та Міжвідомчої координаційної ради з питань охорони психічного здоров'я та надання психологічної допомоги особам, які постраждали внаслідок збройної агресії російської федерації проти України, підписання Меморандуму між МОЗ, ВООЗ і 15 партнерами для зміцнення первинної медичної ланки в боротьбі з поширеними психічними розладами, запровадження оперативної дорожньої карти «Пріоритетні заходи з психічного здоров'я та психосоціальної підтримки в Україні під час і після війни», що визначає основні пріоритети для фахівців у цій сфері в умовах кризи тощо [8; 9].

Значним кроком на шляху до вдосконалення системи психічного здоров'я стало ухвалення Закону України «Про систему охорони психічного здоров'я в Україні», який має на

меті побудувати сучасну, ефективну та гармонійну систему, що відповідатиме європейським вимогам, а також установлює основні правила й принципи функціонування вітчизняної системи охорони психічного здоров'я, орієнтуючи її на забезпечення доступу до якісних послуг, захист прав осіб з психічними розладами та іншими проблемами психічного здоров'я [10; 11].

Зауважимо, що важливий внесок у підтримку психічного здоров'я українців здійснюють профільні неурядові організації, які активно забезпечують доступ до психологічної допомоги, організовують кризові служби та надають підтримку у воєнний час. Діяльність таких структур є надзвичайно важливою для ефективного подолання психоемоційних наслідків війни та адаптації населення до нових умов життя.

Висновки. В умовах війни психічне здоров'я населення є одним із найважливіших пріоритетів, що потребує комплексної підтримки та уваги. Стрес, травматичні переживання й психічні розлади є очевидними наслідками воєнних дій, які впливають на адаптаційні та відновлювальні здатності осіб.

Значущість системи медико-соціальної підтримки психічного здоров'я, що покликана забезпечувати своєчасну й доступну допомогу, зокрема кризову підтримку, реабілітацію та адаптацію в умовах постійної загрози, є беззаперечною. Тісна співпраця та координація дій державних і недержавних організацій має вагоме значення для забезпечення ефективної підтримки психічного здоров'я на всіх етапах – від первинної допомоги до спеціалізованих програм реабілітації та соціальної адаптації.

На сьогодні реалізовано низку важливих кроків для покращення психологічної підтримки населення, серед яких створення ефективних програм та ініціатив, зокрема у співпраці державних і міжнародних інституцій, а також активізація роботи кризових структур, що забезпечують доступ до психологічної допомоги.

Серед основних проблем, що залишаються актуальними, варто відзначити потребу в подальшому розвитку медичних та психосоціальних служб, відновлення зруйнованої чи пошкодженої інфраструктури, а також підвищення доступності психологічної допомоги для різних категорій населення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Олійник Ю. О., Романів А. С., Параняк Н. М. Домедична психологічна допомога в умовах війни. *Габітус*. 2022. Випуск 37. С. 174–179.
2. Нянко Л. Ю., Нянко В. В. Психологічна підтримка в умовах війни. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія психологічна*. 2024. № 1. С. 40–46
3. Як отримати психологічну допомогу в умовах війни. Дія. Безбар'єрність. URL: <https://bf.dia.gov.ua/articles/yak-otrymatu-psykholohichnu-dopomohu-v-umovakh-viiny>
4. Надавачі медичної допомоги за напрямом «Психологічна та психіатрична допомога». Національна служба здоров'я України. URL: <https://edata.e-health.gov.ua/e-data/dashboard/pmg-psychiatry>
5. Понад 2200 об'єктів медзакладів пошкодила та зруйнувала росія за час повномасштабної війни. Міністерство охорони здоров'я України. URL: <https://moz.gov.ua/uk/ponad-2200-ob-yektiv-medzakladiv-poshkodila-ta-zrujnuvala-rosiya-za-chas-povnomasshtabnoyi-vijni>
6. ВООЗ цього року планує встановити в Україні до 20 модульних медичних закладів. Укрінформ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3954160-vooz-cogoric-planue-vstanoviti-v-ukraini-do-20-modulnih-medzakladiv.html>
7. Three years of war: rising demand for mental health support, trauma care and rehabilitation. World Health Organization. URL: <https://www.who.int/czechia/news/item/24-02-2025-three-years-of-war-rising-demand-for-mental-health-support-trauma-care-and-rehabilitation>
8. Підтримка ментального здоров'я в часи війни. Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/pidtrymka-mentalnoho-zdorovya-v-chasy-viiny>
9. Втілення ініціативи першої леді зі створення Національної програми психічного здоров'я та психосоціальної підтримки: кроки і здобутки у 2022 році. Міністерство охорони здоров'я України. URL: <https://moz.gov.ua/uk/vtilennja-initsiativi-pershoi-ledi-zi-stvorennja-nacionalnoi-programi-psiichnogo-zdorovja-ta-psihosocialnoi-pidtrimki-kroki-i-zdobutki-u-2022-roci#!>
10. Психологів та психотерапевтів в Україні сертифікуватимуть — ухвалено закон про систему охорони психічного здоров'я. Міністерство охорони здоров'я України. URL: <https://moz.gov.ua/uk/psihologiv-ta-psihoterapevtiv-v-ukrayini-sertifikuvatimut-uhvaleno-zakon-pro-sistemu-ohoroni-psiichnogo-zdorov-ya>
11. Про систему охорони психічного здоров'я в Україні. Закон України № 4223-IX від 15.01.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4223-20#Text>

REFERENCES:

1. Oliinyk, Yu. O., Romaniv, A.S., & Paraniak, N. M. (2022) Domedychna psykholohichna dopomoha v umovakh viiny [Pre-medical psychological assistance in wartime]. *Habitus*, 37, 174–9 [in Ukrainian]

2. Nianko, L.Iu., & Nianko, V.V. (2024) Psykholohichna pidtrymka v umovakh viiny [Psychological support in wartime]. *Naukovyi visnyk Lvivskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav*, 1, 40–6 [in Ukrainian]
3. Yak otrymaty psykholohichnu dopomohu v umovakh viiny [How to get psychological help in wartime.]. Diia. Bezbariarnist. Retrieved from: <https://bf.diia.gov.ua/articles/yak-otrymaty-psykholohichnu-dopomohu-v-umovakh-viiny> [in Ukrainian]
4. Nadavachi medychnoi dopomohy za napriamom «Psykholohichna ta psykhiatrychna dopomoha» [Providers of medical care in the field of “Psychological and psychiatric care”]. Natsionalna sluzhba zdorovia Ukrainy. Retrieved from: <https://edata.e-health.gov.ua/e-data/dashboard/pmg-psychiatry> [in Ukrainian]
5. Ponad 2200 ob'ektiv medzakladiv poshkodyla ta zruinuvala rosiia za chas povnomasshtabnoi viiny (2025) [Over 2,200 medical facilities were damaged and destroyed by Russia during the full-scale war]. Ministerstvo okhorony zdorovia Ukrainy. Retrieved from: <https://moz.gov.ua/uk/ponad-2200-ob-yektiv-medzakladiv-poshkodyla-ta-zruinuvala-rosiya-za-chas-povnomasshtabnoyi-vijni> [in Ukrainian]
6. VOOZ tsohorich planuie vstanovyty v Ukraini do 20 modulnykh medychnykh zakladiv (2025) [WHO plans to establish up to 20 modular medical facilities in Ukraine this year]. Ukrinform. Retrieved from: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3954160-vooz-cogoric-planue-vstanoviti-v-ukraini-do-20-modulnih-medzakladiv.html> [in Ukrainian]
7. Three years of war: rising demand for mental health support, trauma care and rehabilitation (2025) World Health Organization. Retrieved from: <https://www.who.int/czechia/news/item/24-02-2025-three-years-of-war-rising-demand-for-mental-health-support-trauma-care-and-rehabilitation> [in English]
8. Pidtrymka mentalnoho zdorovia v chasy viiny (2025) [Supporting Mental Health in Times of War]. Natsionalnyi instytut stratehichnykh doslidzhen. Retrieved from: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/pidtrymka-mentalnoho-zdorovya-v-chasy-viiny> [in Ukrainian]
9. Vtilennia initsiatyvy pershoi ledi zi stvorennia Natsionalnoi prohramy psykhichnoho zdorovia ta psykhosotsialnoi pidtrymky: kroky i zdobutky u 2022 rotsi [Implementation of the First Lady’s initiative to create a National Program for Mental Health and Psychosocial Support: steps and achievements in 2022] (2022) Ministerstvo okhorony zdorovia Ukrainy. Retrieved from: <https://moz.gov.ua/uk/vtilennja-iniciativi-pershoi-ledi-zi-stvorennja-nacionalnoi-programi-psihichnogo-zdorovja-ta-psihosocialnoi-pidtrimki-kroki-i-zdobutki-u-2022-roci#!> [in Ukrainian]
10. Psykholohiv ta psykhoterapevtiv v Ukraini sertyfikuvatymut — ukhvaleno zakon pro systemu okhorony psykhichnoho zdorovia (2025) [Psychologists and psychotherapists in Ukraine will be certified — a law on the mental health care system has been adopted] Ministerstvo okhorony zdorovia Ukrainy. Retrieved from: <https://moz.gov.ua/uk/psihologiv-ta-psihoterapevtiv-v-ukrayini-sertifikuvatymut-uhvaleno-zakon-pro-sistemu-okhoroni-psihichnogo-zdorov-ya> [in Ukrainian]
11. Pro systemu okhorony psykhichnoho zdorovia v Ukraini [On the mental health care system in Ukraine] Zakon Ukrainy № 4223-IX vid 15.01.2025. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4223-20#Text> [in Ukrainian]